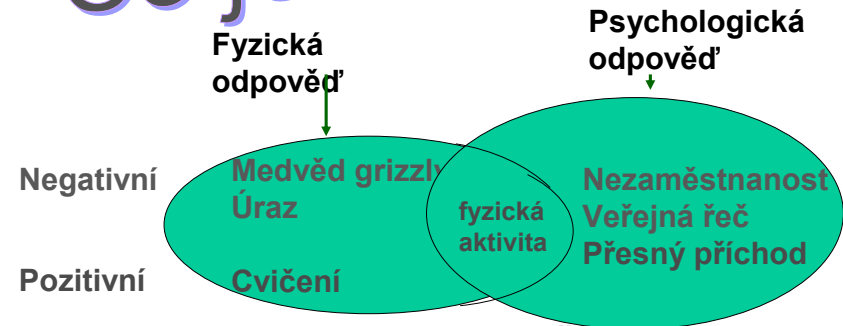

Všeobecný adaptační syndrom

6. 10. 2004

Co je stres ?

stresor=cokoliv, co vychyluje tělesnou fyziologickou rovnováhu

stresová odpověď=tělesná adaptace k znovuustavení rovnováhy

stres=celkový stav stresorů provokujících stresovou odpověď

Hans Selye

- *A syndrome produced by diverse noxious agents, Nature 138, 32, 1936*
- Všeobecný adaptační syndrom-stresová reakce organismu:
- Experimenty na zvířatech prokázaly, že různé toxické látky aplikované do organismu vedly ke stereotypnímu syndromu, který je vysvětlitelný aktivací dřeně i kůry nadledvin.

Stadia stresu

- ◎ stadium alarmové reakce (**fight and flight-Cannonova emergentní reakce**): šok, kontrašok
- ◎ stadium resistance
- ◎ stadium vyčerpání

- ⊙ **Eustress**-podporuje možnosti organismu, zdraví a motivaci
- ⊙ **Distress**-snižuje možnosti, podporuje rozvoj nemoci a špatné nálady
- ⊙ **Stresory**=příčiny stresu (tlaky, frustrace, konflikty)
- ⊙ **Faktory ovlivňující závažnost stresu**
 charakteristiky stresoru
 subjektivní vnímání stresu
- ⊙ **Reakce na akutní i dlouhodobý stres:**
 fyzické a psychologické

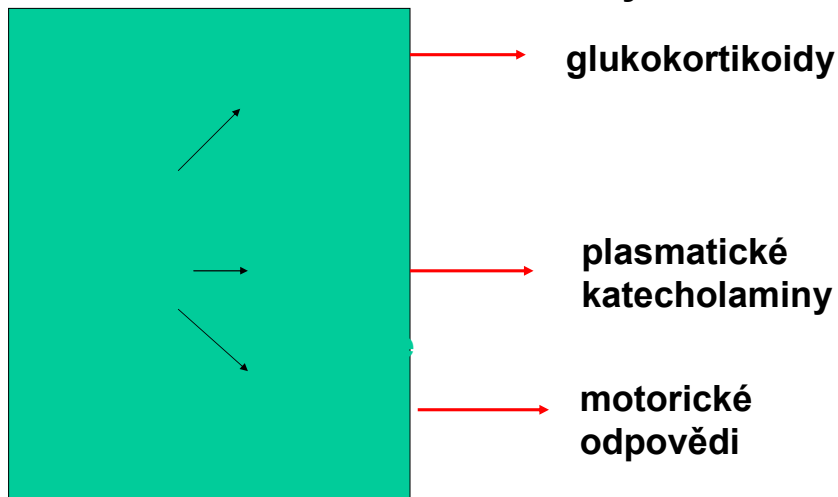
Stresory

- fyzické, emoční nebo obojí
  - akutní chronické nebo obojí
  - ojedinělé nebo multifaktoriální
  - z minulosti, přítomnosti nebo budoucnosti
  - přiznané nebo nepřiznané
  - vědomé nebo podvědomé
  - lehké, střední nebo vážné
- Podle Cohena:
- omezené na současnost
  - návazané na stres
  - chronické intermitentní stresory
  - podmínky chronického stresu

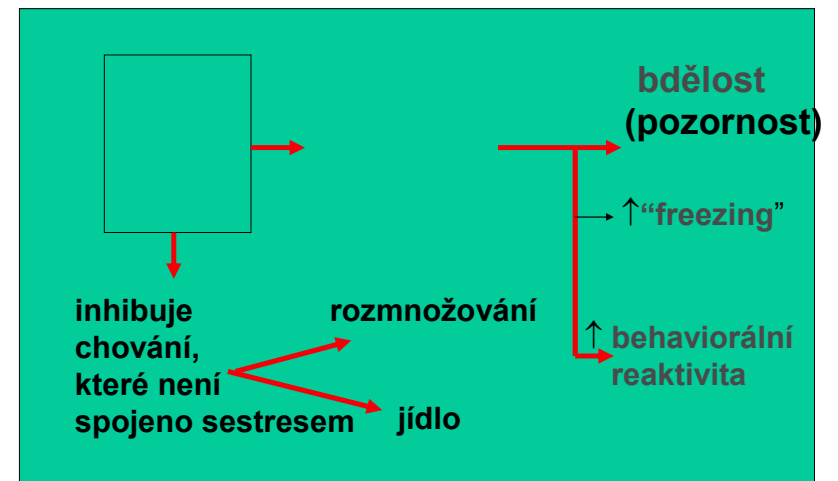
Stresová odpověď "boj nebo útěk"

Nervový systém

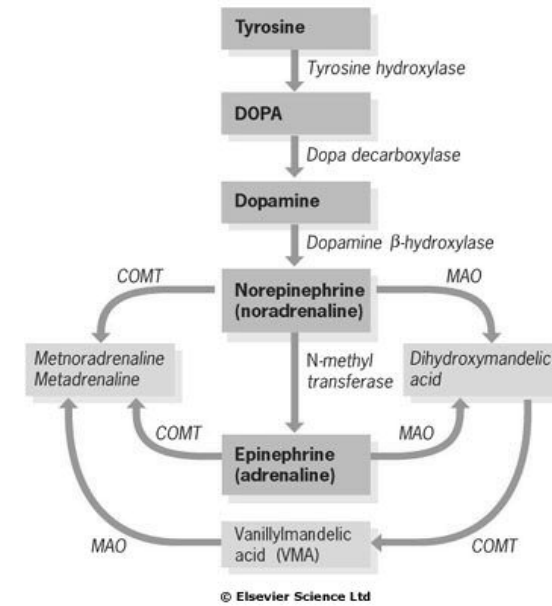
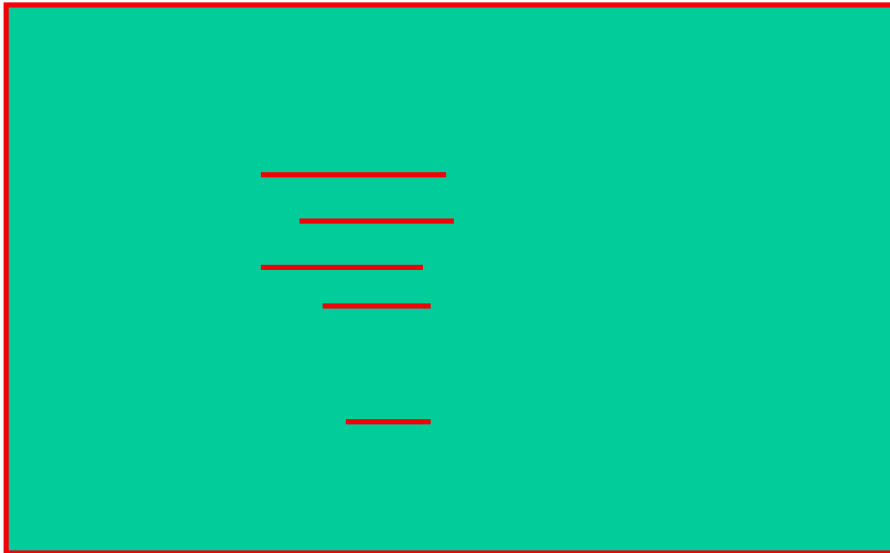
Hormony

Akutní odpověď na stres: alterace v chování v důsledku release CRF

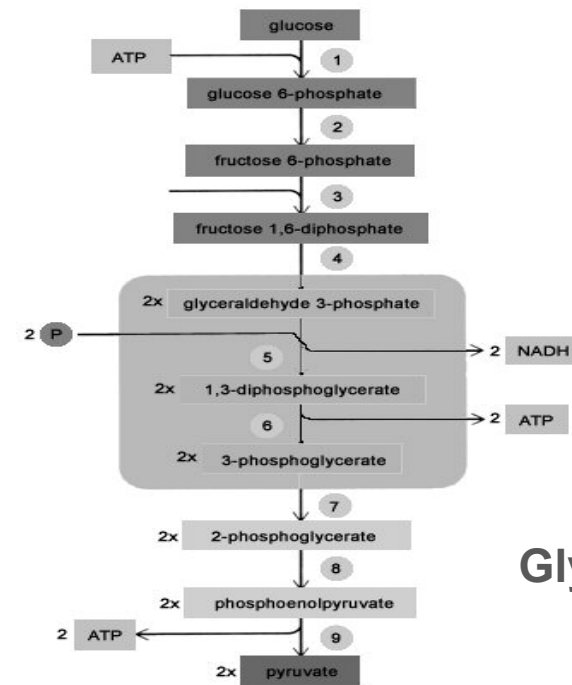
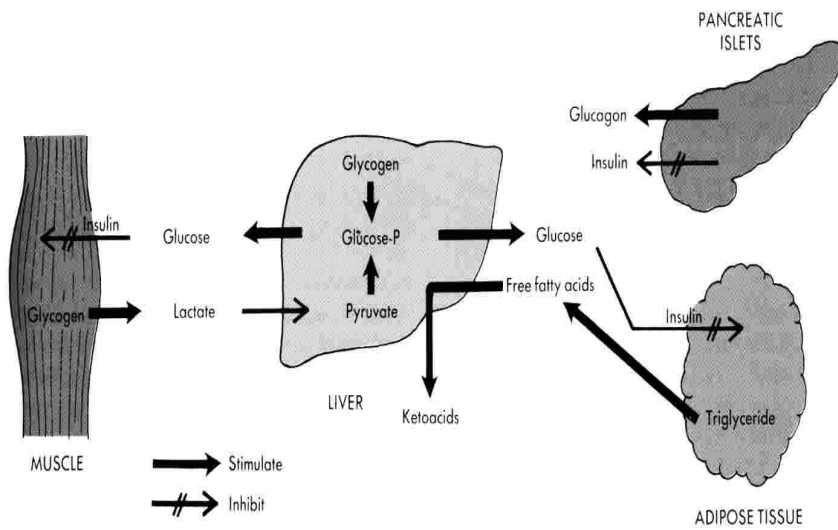

Autonomní nervový systém

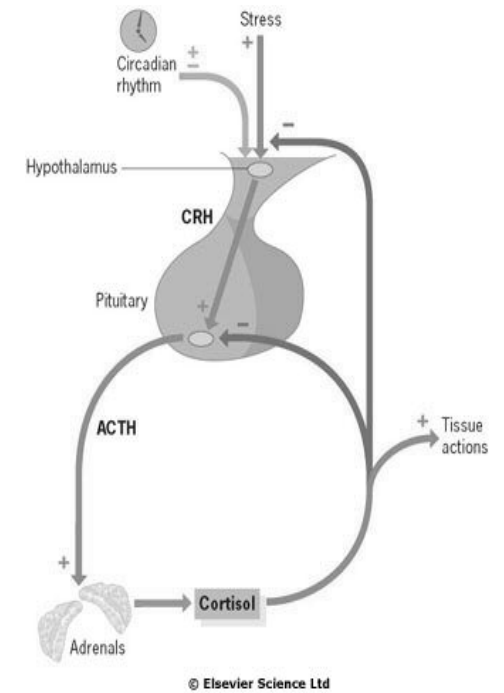
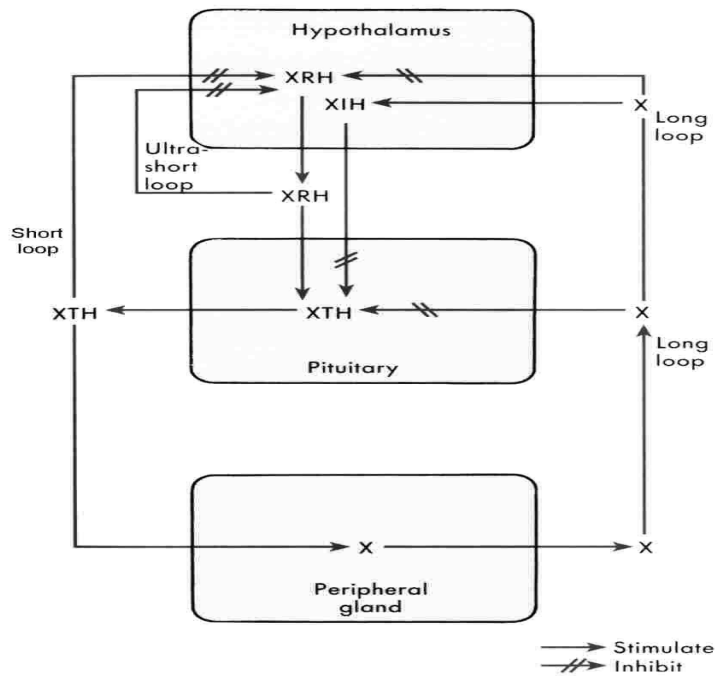

Syntéza a metabolismus katecholamin

Metabolické účinky adrenalinu

Glykolýza

Hypotalamicko-hypofyzární osa pro glukokortikoidy

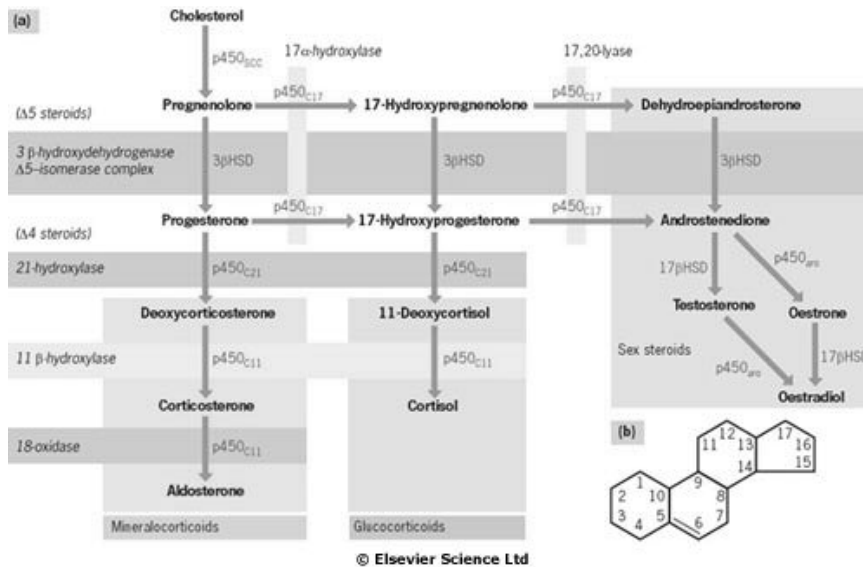
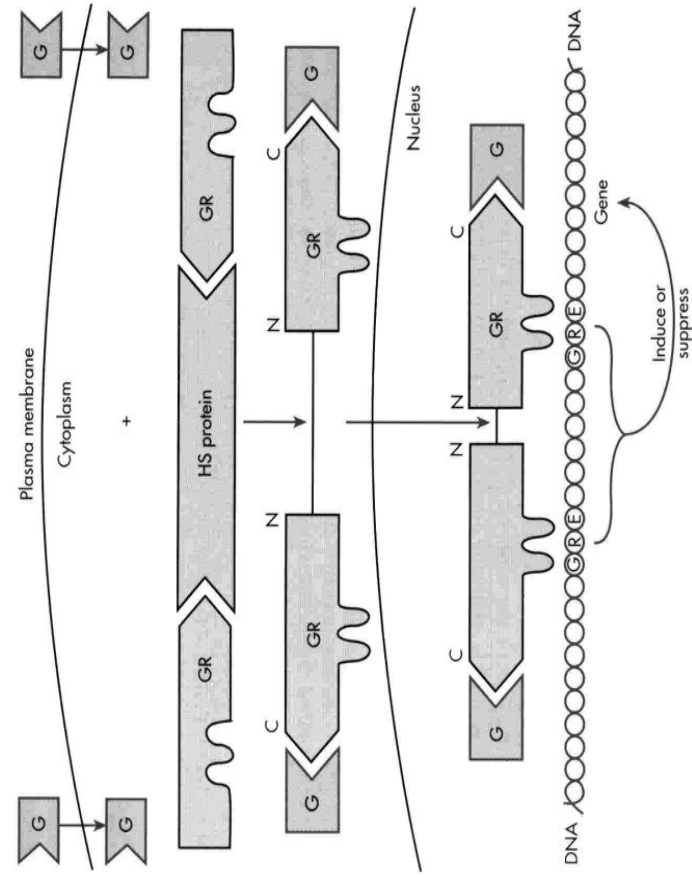
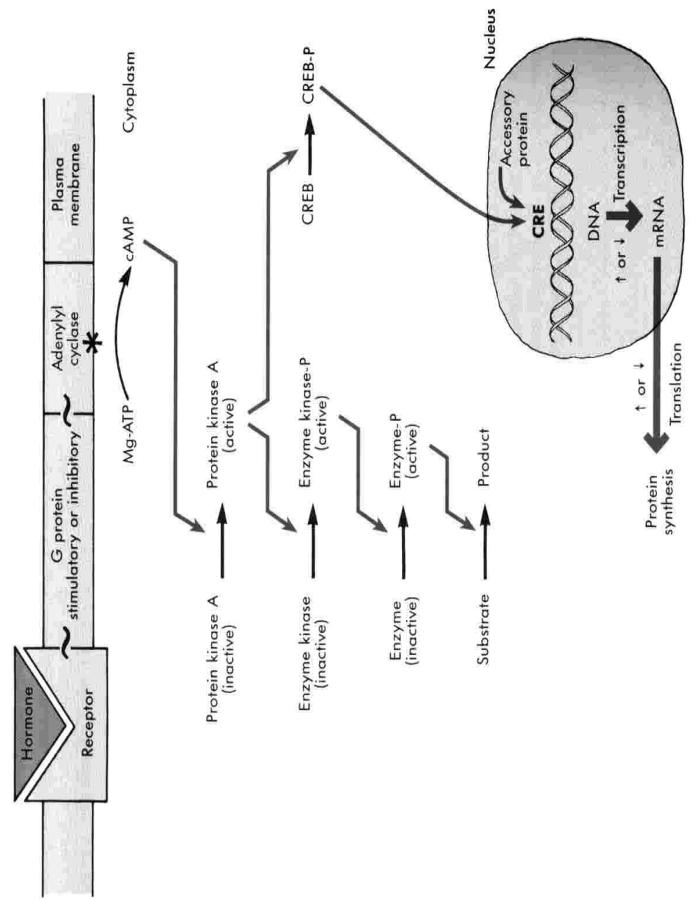
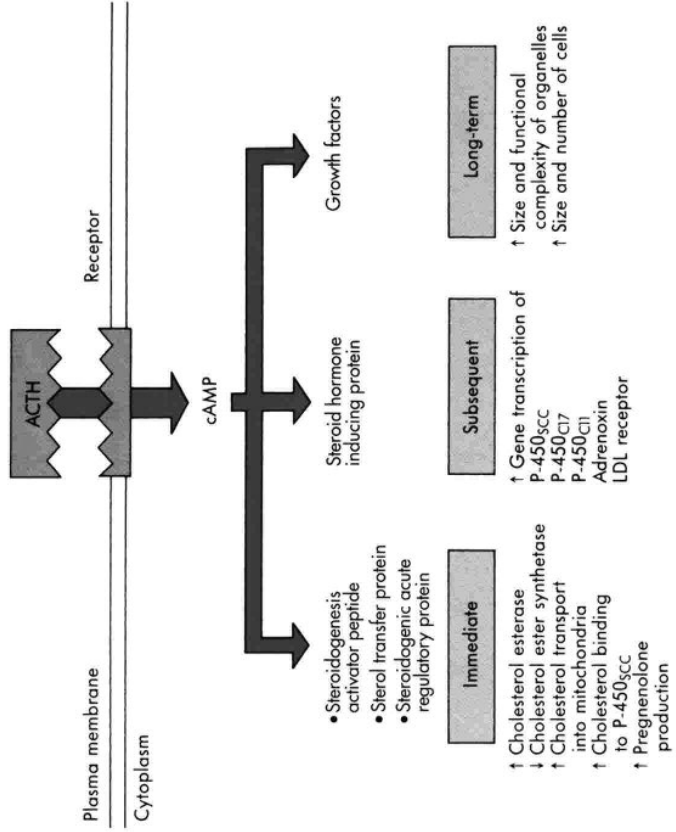
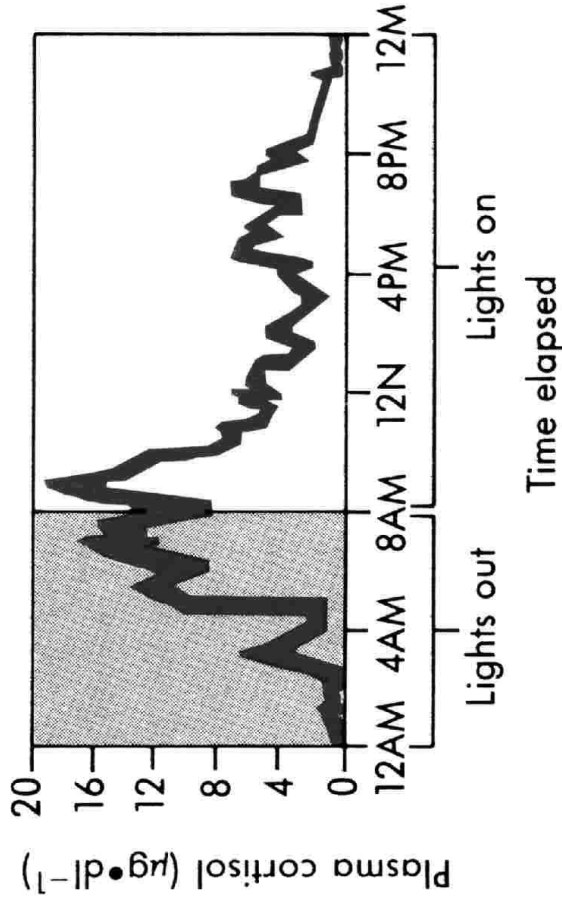

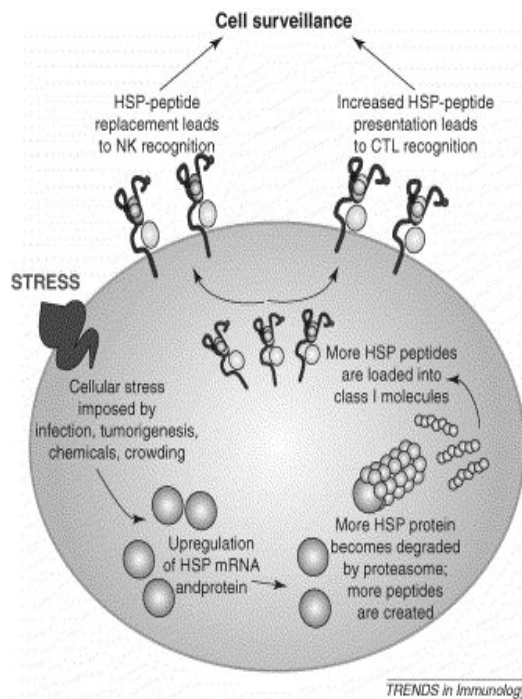
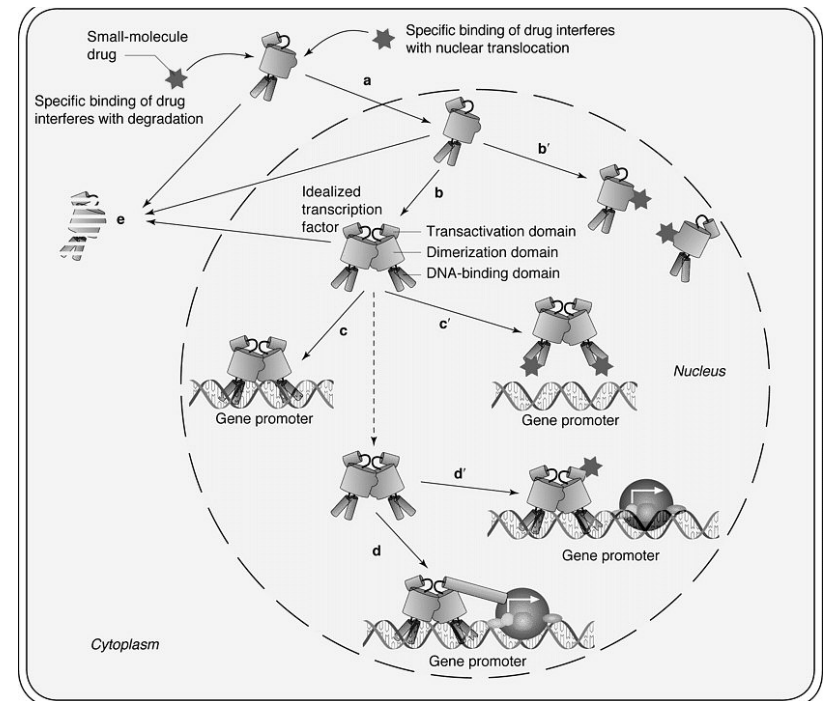
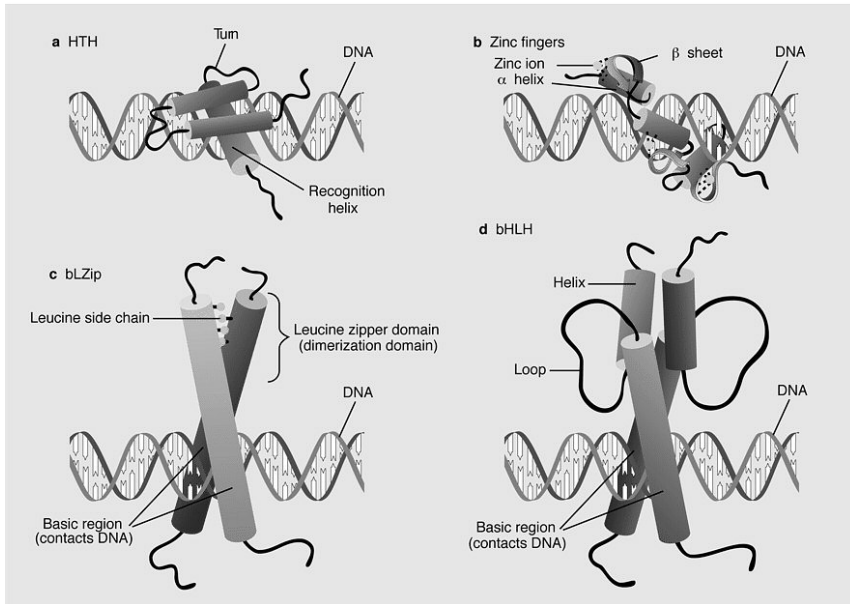
Table 18.27

The major actions of glucocorticoids

Increased or stimulated	Decreased or inhibited
Gluconeogenesis	Protein synthesis
Glycogen deposition	Host response to infection
Protein catabolism	Lymphocyte transformation
Fat deposition	Delayed hypersensitivity
Sodium retention	Circulating lymphocytes
Potassium loss	Circulating eosinophils
Free water clearance	
Uric acid production	
Circulating neutrophils	

Pulsatlní a diurnální povaha glukokortikoidní sekrece

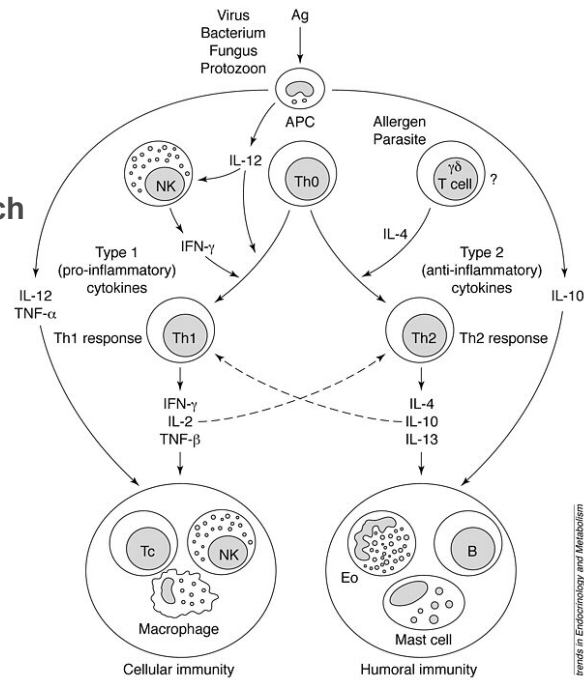

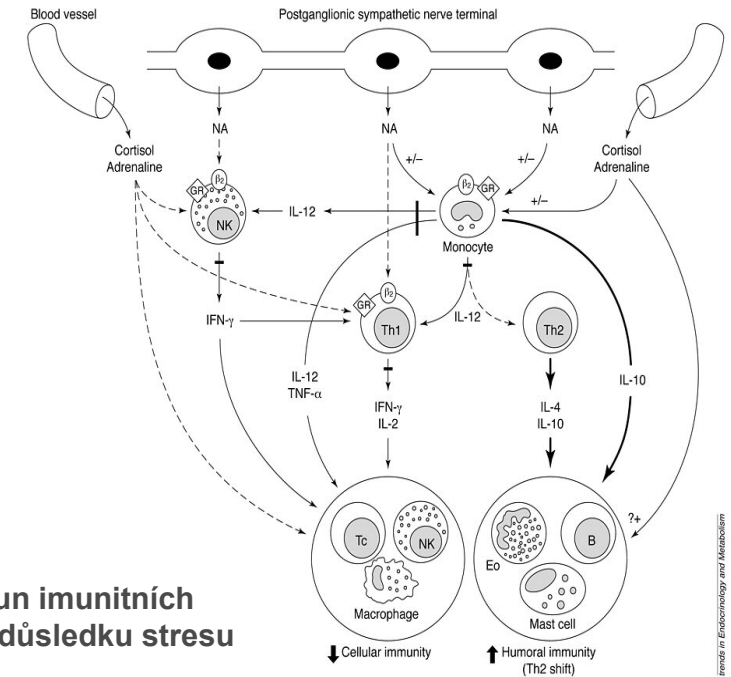
Komentář k obrázku:

- Model pro MHC peptidy I. třídy, odvozené od heat shock proteinu.
- Buněčný stres vede ke zvýšení transkripce a translace HSP.
- HSP jsou degradovány proteasomem a následně přivedeny do žlábků molekul MHC I pro peptidy.
- Zvýšené nebo nové komplexy HSP–peptidy –MHC jsou přítomny na povrchu buněk pro interakci s innátními (natural killer (NK) buňky) a adaptačními [cytotoxické T lymfocyty] imunitními efekty. Individualní nebo synergistické rozpoznání různými efekty vede k destrukci stresovaných buněk.

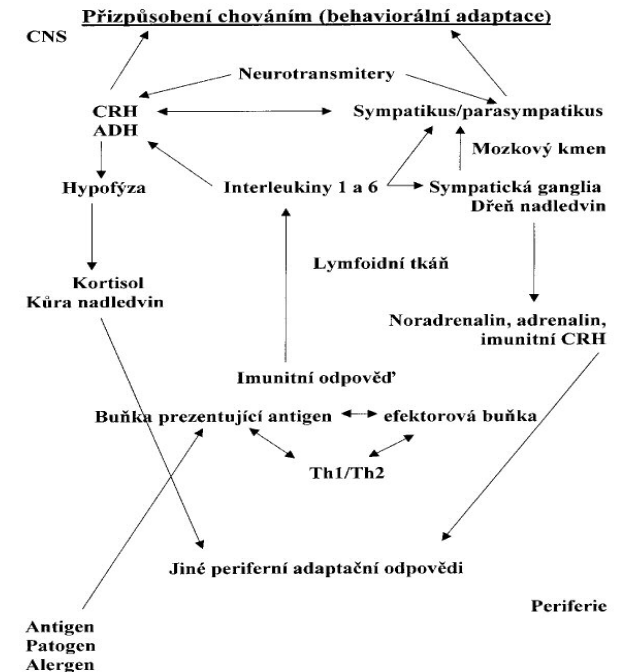
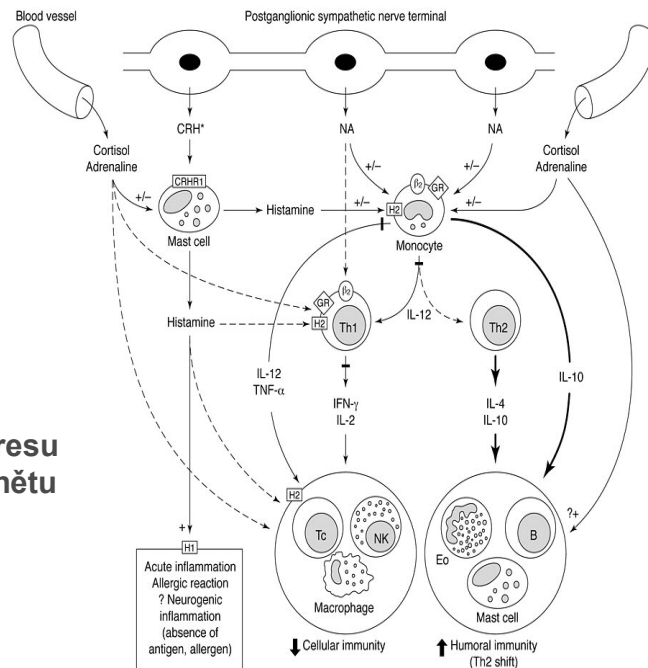
Rovnováha imunitních odpovědí Th1 a Th2

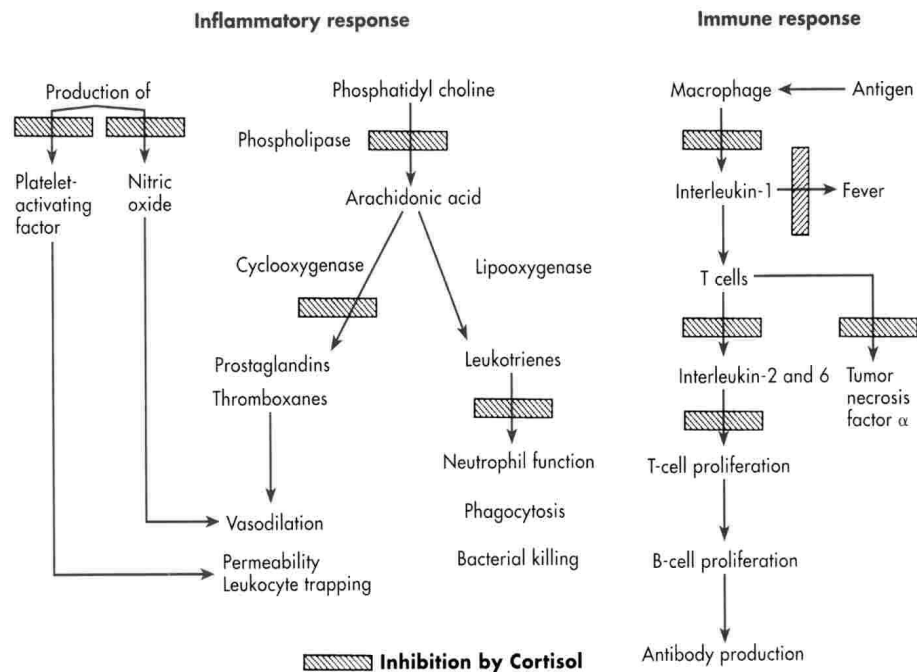

Th2 posun imunitních reakcí v důsledku stresu

Th2 posun v důsledku stresu a akutního zánětu

Vliv stresu na orgánové systémy

Hemodynamické změny indukované akutním mentálním stresem

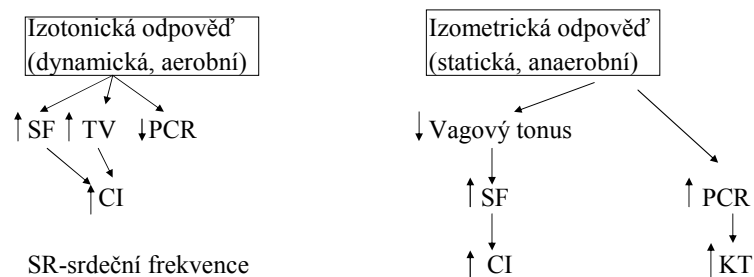
Zdraví jedinci:

- ✓ zvýšený krevní tlak
- ✓ zvýšená srdeční frekvence
- ✓ zvýšený nebo stabilní srdeční výdej
- ✓ zvýšený, snížený nebo stabilní tepový objem
- ✓ zvýšená, snížená nebo stabilní periferní rezistence

stresem

- Nemocní s kardiovaskulárními onemocněními
- ✓ zvýšený krevní tlak
- ✓ zvýšená srdeční frekvence
- ✓ snížená srdeční reaktivita
- ✓ zvýšená nebo snížená periferní rezistence
- ✓ abnormality pohybu levé srdeční komory
- ✓ snížená nebo zvýšená ejekční frakce
- ✓ častější arytmie
- ✓ vazokonstrikce koronárních cév

Kardiovaskulární odpověď na mentální a fyzický stres

SF-srdeční frekvence
 TV tepový objem
 PCR- periferní cévní rezistence
 CI- srdeční výdej
 KT-krevní tlak

Terapeutické použití glukokortikoidů

Respirační nemoci

- Astma
- Chronická obstrukční nemoc bronchopulmonální
- Sarkoidóza
- Prevence a terapie ARDS

Srdeční nemoci

- Postinfarktový syndrom

Renální nemoci

- Některé formy nefritidy
- Některé formy nefrotického syndromu

Gastrointestinální nemoci

- Ulcerativní colitis
- Crohnova nemoc
- Autoimunitní hepatitis

Terapeutické použití glukokortikoidů

Revmatické nemoci

- Systémový lupus erythematosus
- Juvenilní idiopatická arthritida
- Vaskulitidy
- Rheumatoidní arthritida

Neurologické nemoci

- Mozkový edém

Nemoci kůže

- Pemfigus, ekzémy

Tumory

- Hodgkinovy lymfomy
- Jiné lymfomy

Transplantace

- Immunosuprese

Hlavní nežádoucí efekty terapie kortikosteroidy

Fyziologické

- Suprese nadledvin a hypofýzy

Patologické

Kardiovaskulární

- zvýšený krevní tlak

Gastrointestinální

- Žaludeční vřed
- Pancreatitis

Renální

- Polyurie
- Nocturie

Centrálně nervové

- Deprese
- Euforie
- Psychózy
- Insomnie

Endokrinní

- Přírůstek váhy
- Glykosúrie/hyperglykemie diabetes
- Ovlivnění růstu
- Amenorrhoea

Hlavní nežádoucí efekty terapie kortikosteroidy

Kostní a svalový systém

- Osteoporóza
- Aseptická nekróza kyčelního kloubu
- Patologické fraktury

Kůže

- Ztenčení
- Snadné poškození

Oči

- katarakty

Zvýšená vnímavost vůči infekci

- (prodromy často maskovány)
- Septikémie
- Reaktivace TBC
- Kožní infekce (plísně)

Table 18.32

Causes of Cushing's syndrome

ACTH-dependent disease

Pituitary-dependent (Cushing's disease)

Ectopic ACTH-producing tumours

ACTH administration

Non-ACTH-dependent causes

Adrenal adenomas

Adrenal carcinomas

Glucocorticoid administration

Others

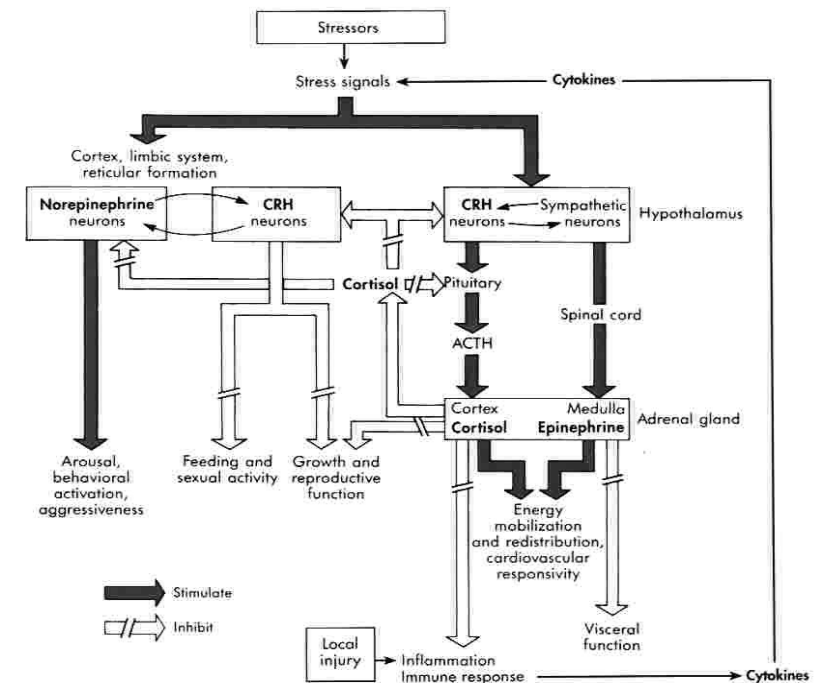
Alcohol-induced pseudo-Cushing's syndrome

Symptoms	Signs
Weight gain (central)	Moon face
Change of appearance	Plethora
Depression	Depression/psychosis
Insomnia	Acne
Amenorrhoea/ oligomenorrhoea	Hirsutism
Poor libido	Frontal balding (female)
Thin skin/easy bruising	Thin skin
Hair growth/acne	Bruising
Muscular weakness	Poor wound healing
Growth arrest in children	Pigmentation
Back pain	Skin infections
Polyuria/polydipsia	Hypertension
Psychosis	Osteoporosis
Old photographs may be useful	Pathological fractures (especially vertebrae and ribs)
	Kyphosis
	'Buffalo hump' (dorsal fat pad)
	Central obesity
	Striae (purple or red)
	Rib fractures
	Oedema
	Proximal myopathy
	Proximal muscle wasting
	Glycosuria

© Elsevier Science Ltd

Symptomy Cushingova syndromu

Akutní odpověď na stres

- ⊙ adaptivní, umožňující přežití
- ⊙ ačkoliv se v různých situacích volí různé reakce, cíl je vždy stejný = přežití
- ⊙ **metabolické**: ↑glykémie
- ⊙ **kardiovaskulárně/respirační**-doprava glukózy ke svalům, srdci a mozku
- ⊙ **analgézie**
- ⊙ **inhibice procesů snižujících šanci na přežití** (rozmnožovací chování, jídlo, procesy v GIT, deprese imunitního systému)

Akutní reakce na stres-metabolické efekty

- ☺ Účel: zvýšit glykémii prostřednictvím katecholaminů a glukokortikoidů
- ☺ Uptake glukózy je inhibován a syntéza proteinů, mastných kyselin a glykogenu je zastavena.
- ☺ Lipolýza, glykogenolýza, proteolýza (katecholaminy mají spíše krátkodobé efekty na glykémii), glukoneogeneza (glukokortikoidy mají spíše dlouhodobé efekty na na glykémii).

Akutní odpověď na stres-kardiovaskulárně respirační efekty

- ☺ Účel: zvýšit kardiovaskulární tonus k rychlé dodávce mobilizované glukózy a kyslíku nejpotřebnějším tkáním.
- ☺ Uvolnění vasopresinu z axonových terminál neurohypofýzy vede k reabsorbci vody v ledvinách. Účel: zvýšení náplně CV systému

Akutní odpověď na stres-analgie

- ☺ Účel: snížit vnímání bolesti
  - ☺ Rozeznáváme dvě formy analgie indukované stresem (SIA)
  - ☺ -na opiátech závislá SIA (enkefaliny a β -endorfin)
  - ☺ -na opiátech nezávislá SIA (glutamát)
- Během stresové reakce se mohou kombinovat obě formy SIA.

Chronická odpověď na stres

- ☹ maladaptivní = s poškozujícími efekty na organismus
- ☹ chronický stres může vést k onemocnění jako žaludeční vředy, viscerální obezita, snížený růst, zvýšené riziko CAD
- ☹ chronický stres ovlivní chování:
- ☹ inhibice reprodukce
- ☹ chronický stres je asociován s některými psychiatrickými nemocemi (deprese).

Role mnohonásobných faktorů ve vztahu ke stresu

- ☺ Dominantní a subdominantní opice:
- ☺ Ve stabilních podmínkách (území se nemění) mají dominantní samci nižší hladiny GCs než subdominantní.
- ☺ V nestabilních podmínkách mají dominantní samci glukokortikoidy stejně vysoké nebo vyšší než subdominantní.
- ☺ "Síla osobnosti" dominantního samce koreluje s nízkými hladinami glukokortikoidů.

Role mnohonásobných faktorů ve vztahu ke stresu

- ☺ "Good state of mind"-pozitivní rysy osobnosti:
- ☺ Sociální podpůrné skupiny-formují se nesexuální přátelství osob opačného pohlaví
- ☺ Trénink schopnost předvídat stresovou situaci a schopnosti přebírat nad ní kontrolu.
- ☺ transformace agresivity při ztrátě možnosti bojovat (sport)

